

ezt letagadjuk. A két mű együttes erejét ismerve e sorok írója cseppet sem lenne meglepve, ha a hazai filozófiai életben egy olyan szintű áttematizálódás venné kezdetét, mint a 19. századi idealizmus volt a németeknél, illetve Nagy-Britanniában, s persze, mivel e könyveket érvek nélkül ugyanolyan könnyen lehet megmosolyogva félresöpörni, mint rajongani értük, azon

sem csodálkozna, ha – sajnálatos módon – semmiféle hatást nem váltanának ki.

PAÁR TAMÁS

(A szellem valósága, fordította Szombatb Attila, Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, 304 oldal, 3600 Ft;

A feltétlen és a véges, Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, 432 oldal, 4500 Ft)

Művészet

JERNYEI KISS JÁNOS: *Barokk mennyország*

„A korábbi szertelen, a testet és a végtagokat szinte szétrobantó drapériákból alig maradt valami. A drámai kifejezés heve kihunytt, a költői változatosság, a páratlanul gazdagon egyénítő jellemzés megfakult, a típusok nyugodtabbak és sematikusabbak.” Az előbbi sorokat Garas Klára írta a váci székesegyház kupolafreskóiról Franz Anton Maulbertsch életművét először tudományos igényességgel összefoglaló monográfiájában. Mikor Maulbertsch 1770-ben nekilátott a hatalmas kompozíció megfestésének, már rég túl volt a művésztörténeti kutatás által olyannyira felmagasztalt, a maga idejében a reveláció erejével ható ifjúkori munkáján, a sümegi plébániatemplom

freskóciklusán, és művészete egy szárazabb, a kor stílustendenciáit követő klasszicizáló irányba fordult. Ennek a késői korszaknak egyik eddig méltánytalanul elhanyagolt főművéről ad átfogó elemzést Jernyei Kiss János munkája. Ami pedig a kismonográfia többletét adja, az nem más, mint hogy tudománytörténeti kérdésekre is reflektál, és a művésztörténet-írás nagy paradigmáinak, megközelítésmódjainak tükrében vizsgálja a festményt, illetve annak a liturgikus térben betöltött szerepét.

A szerző arra mutat rá a bevezetőben, hogy a freskó stílusát tekintve sem egyediségével, sem korszerűségével nem érdemel(het)te ki a kutatók figyelmét, a művésztörténet-írás más útjai számára azonban érdekes vizsgálati tárgyként szolgálhat, és az ikonológiai

és hermeneutikai vizsgálódások terén izgalmas kérdéseket, problémákat implikál. Ezen iniciatívák mentén elindulva az első két fejezetben a képtéma európai párhuzamaival, előzményeivel ismerkedhet meg az olvasó, valamint azokkal az ikonográfiai formulákkal, amelyeket Maulbertsch elsősorban az itáliai hagyomány – Raffaello, Tiziano, Pietro da Cortona és Carlo Maratta nagy teológiai öszszegző művei – nyomán épített be saját kompozíciójába.

A következő fejezetet a szerző teljes egészében a mennyezetképeknek és azoknak a vallásos festészetben betöltött sajátos szerepének szenteli, nevezetesen annak, hogyan lépteti be a barokk festő a hívőt abba az „időn kívüli meditációs térbe”, ahol vallásos látomását átélheti, és milyen eszközöket használ a mennyei seregletnek a befogadó szeméi előtt való megjelenítésére, ezen égi gyülekezet jelenvalóvá tételére. A képnek mindenekelőtt segítenie kell a hívőt annak a „testet-lelket átható misztikus tapasztalatnak” az elérésében, amely hangsúlyos elvárásként jelentkezett felé a tridentinus kor

vallásos életében. Ennek a szolgáltatnak egyik mintapéldáját látjuk a váci székesegyház kupolafreskóján, amely a templomtérbe lépő néző számára először a főoltár vizitáció-képén (szintén Maulbertsch

munkája) középpontba állított Mária látomásként jelenik meg, majd a szentély felé haladva válik a hívő saját víziójává. Az ekkor működésbe lépő kép a tekintetet magára vonva teszi hasonlatossá a befogadói tapasztalatot a val-

lósós képzelethez. Az elragadtatott tekintet a szentek égi csoportjai között vándorolva lép át egy másik valóságba, válik résztvevővé és egyben képalkotóvá, reagálva a képi mechanizmusok kihívására.

Jernyei Kiss János munkája ezekbe a képfolyamatokba enged betekintést olvasói számára, és a templomtérben jelenlévőket érő élmény részeseivé teszi őket; mindemellett pedig precíz tudományosságával és tudománytörténeti kitérőkkel kelti fel és tartja fenn az olvasó érdeklődését.

UGRY BÁLINT

(Gondolat Kiadó, Budapest, 2009, 192 oldal, 4000 Ft)